

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Факультет соціології

Кафедра соціальних структур та соціальних відносин

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПОРІВНЯЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ ЄВРОПИ»
для студентів

галузь знань	05 соціальні та поведінкові науки
спеціальність	054 «Соціологія»
освітній рівень	бакалавр
освітня програма	Соціологічне забезпечення управлінських процесів
вид дисципліни	вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022-23
Семестр	5
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладачі: проф., д.с.п. Ольга КУЦЕНКО, асистент, к.с.п. Володимир ШЕЛУХІН

Продовжено: на 2023-24 н.р. 28 червня 2023 р. (підпис ТОВ, дата)

на 20__/20__ н.р. (_____) «__» ____ 20__ р. (підпис ТОВ, дата)

Київ – 2022

Розробник: доктор соціологічних наук, професор Ольга КУЦЕНКО
кандидат соціологічних наук, асистент Володимир ШЕЛУХІН

ЗАТВЕРДЖЕНО
Зав. кафедри соціальних структур та соціальних
відносин

Олег МАЗУРИК

Протокол № 12 від 28 червня 2022 р.

Схвалено науково-методичною комісією факультету соціології

Протокол від «29» липня 2022 року №8

Голова науково-методичної комісії Тетяна ЧЕРВІНСЬКА

1. Мета дисципліни – посилити фахову методологічну культуру шляхом опанування пізнавальними можливостями порівняльної соціології, сформувавши розуміння сучасних соціальних процесів в просторі європейських суспільств на основі застосування міждисциплінарних аналітичних розробок, аналізу даних порівняльних соціологічних досліджень.

2. Попередні вимоги до вибору навчальної дисципліни:

1. *Знання* теоретичних основ соціологічного розуміння суспільства як соціальної системи.
2. *Вміння* узагальнювати емпіричні дані.
3. *Володіння елементарними навичками* пошуку і відбору релевантної інформації, критичного аналізу, роботи в групі.

3. Анотація навчальної дисципліни: Знання особливостей та основних засад порівняльної соціології є ключовим для опанування професії соціолога. Соціальні особливості європейських суспільств, особливості нерівностей у порівняльному контексті, конфлікти чи консолідація на основі цінностей, ідентичностей, та їх специфіка в європейському соціальному просторі дають студентству можливість опанування фокусом соціального контексту європейських суспільств на основі результатів соціологічних досліджень. Вивчаючи дисципліну, студенти ознайомляться з пізнавальними можливостями і обмеженнями різних видів порівняльного методу в соціології, будуть навчатись застосовувати порівняльний метод у вивченні європейських суспільств, оволодіють теоретичним знанням про класифікацію і регіоналізацію європейських країн, аналітичні виміри їх подібності та відмінності. Робота над дисципліною сприятиме розвитку вмінь збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію за використанням методу порівняльного аналізу. Вміння порівняльного аналізу соціологічних та статистичних даних щодо сучасних соціальних процесів в Європі забезпечуватиметься практичними завданнями, запитаннями для розвитку критичного мислення, індивідуальною та груповою практичною роботою.

4. Завдання (навчальні цілі). Робота над навчальною дисципліною спрямована на розвиток у студентів наступних компетентностей:

- СК03 Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.
- СК09 Здатність прогнозувати розвиток соціальних процесів в організаціях, галузях та регіонах.
- СК13 Здатність прогнозувати тенденції розвитку структур менеджменту і маркетингу в умовах суспільних змін та глобальних трансформацій.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1.	Знати провідні концепції розвитку європейських суспільств, типологію суспільств та аналітичні виміри для порівняльного вивчення	Лекція, практичне, самостійна робота	Практична робота, участь у дискусії	20
1.2.	Знати особливості порівняльного методу, пізнавальні можливості та обмеження його видів, міжнародні бази даних в застосуванні до вивчення суспільств	Лекція, практичне, самостійна робота	Практична робота	15
2.1.	Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку та порівняльного аналізу соціологічної і статистичної інформації стосовно європейських суспільств	Лекція, практичне	Практична робота, презентація та обговорення результатів в аудиторії	15
2.2.	Вміти здійснювати міжнародні порівняння за базовими соціологічними вимірами суспільства для прогнозування розвитку суспільств	Практичне, самостійна робота	Участь у дискусії, міні-дослідження, презентація та обговорення результатів в аудиторії	20

3.1.	Презентувати результати практичної аналітичної роботи, виявляти сильні і слабкі аргументи наукових публікацій та презентацій	Практичне	Презентація та обговорення результатів в аудиторії, участь в дискусії	10
4.1.	Самостійно критично опрацьовувати наукові джерела, здійснювати аналітичне порівняння даних і висновків	Практичне, самостійна робота	Практична робота, міні-дослідження	20

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)						
1.1	1.2	2.1	2.2	3.1	4.1	
Програмні результати навчання (назва)						
PH03	Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі	+		+	+	+
PH13	Прогнозувати тенденції розвитку організаційних структур в умовах суспільних змін та глобальних трансформацій		+	+	+	+
PH17	Визначати та конструювати соціальні механізми стабільного функціонування та розвитку соціальних систем різного рівня	+	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- **семестрове оцінювання:**

1. Участь у дискусії (PH 1.1, 2.2) – 25 балів \ 15 балів
2. Практична робота (PH 1.1, 1.2, 2.1, 4.1) – 25 балів \ 15 балів
3. Навчальне командне міні-дослідження (PH 2.2, 4.1) – 25 балів \ 15 балів.
4. Презентація результатів міні-дослідження (PH 2.1, 2.2, 3.1) – 25 балів \ 15 балів.

- **підсумкове оцінювання:** залік. Студенти, які протягом семестру набрали сумарно меншу кількість балів, ніж *критично-розрисунковий мінімум 60 балів* для одержання заліку, мають обов'язково здати письмові роботи – відпрацювання пропущених практичних занять з кожної невідпрацьованої теми дисципліни та підсумкову дослідницьку роботу (міні-дослідження).

7.2 Організація оцінювання:

1. Участь у дискусії – теми 1-5.
2. Практична робота - теми 1-5.
3. Навчальне командне міні-дослідження – теми 3-5.
4. Презентація результатів міні-дослідження (на підсумковій конференції) – теми 3-5.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій та практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин		
		Лекція	Практичні заняття	Самостійна робота
1.	Що таке Європа? Проблеми кордонів та регіонів	4	4	10
2.	Як порівнювати країни? Методологічні проблеми, соціологічні виміри, бази порівняльних даних	4	4	10
3.	Культурна мапа Європи: культурні відмінності та подібності країн	4	6	12
4.	Соціальні нерівності та міграційні виклики	4	6	12
5.	Європейська соціальна модель та якість життя	4	4	10
Навчальна міні-конференція «Перспективи європейського розвитку України» (підсумкові заняття за результатами командного міні-дослідження)		-	6	16
УСЬОГО		20	30	70

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекції – 20 год.

Практичні заняття – 30 год.

Самостійна робота – 70 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

- Горбачик А.П. Порівняльний метод у вивченні нових соціальних явищ: можливості та проблеми // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. - № 17, 2012. - С. 6-11. URL: <https://core.ac.uk/reader/229856240>
- Горбачик А.П. Методологічні особливості порівняльних емпіричних досліджень в соціології // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. - № 18, 2013. - С. 6-19. URL: https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/clopen/aktprob_18_6.pdf
- Економічні та позаекономічні аспекти переформатування європейської інтеграції: опції та можливі наслідки / Аналітичні матеріали. - Київ: Центр Разумкова. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_pereformatuvannya_ievropejskoi_intehratsii.pdf
- Кон М. Міжнаціональні порівняльні дослідження як аналітична стратегія (Розділ 13) // Соціальні структури і особистість: дослідження Мелвіна Л.Кона і його співпрацівників / Пер. з англ. за наук. ред. В.С.Хмелька Київ. міжнар. ін-т соціології, 2017. - С. 334-339, 353-362. URL: http://ekman.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11960/Sotsialni_struktury_i_osobystist_do_slidzhennia_Melvina_L_Kona_i_yoho_spiypratsivnykiv.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Савельєв Ю.Б. Багатовимірне сучасність: соціальне включення в оцінці суспільного розвитку: монографія / Ю. Б. Савельєв. - К.: ВПЦ "Київський університет", 2017. - 447 с. URL: <https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/clopen/savelyev.pdf>
- Eatock, David et al., Demographic Outlook for the European Union, in-depth analysis. - EPRS | European Parliamentary Research Service & EUI | European University Institute, Dec. 2017. - URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search>
- Genov, N. Does Europeanization Foster Constructive Individualization? // Comparative Sociology. - 6 (2017). - p. 1-30.

- Hooghe, L., Marks G. Cleavage Theory Meets Europe's Crises: Lipset, Rokkan, and the Transnational Cleavage // Journal of European Public Policy. Special Issue "Theory Meets Crisis". - 41 p.
- Immerfall St., Therborn G. Handbook of European Societies. Social Transformations in the 21st Century. - Springer, 2010. - 685 p.
- Kutsenko O., Gorbachyk A. Welfare state in uncertainty: disparity in social expectations and attitudes // Corvinus Journal of Sociology and Social Policy. - 5 (2), 2014. - Pp. 65-96.
- Rokkan, Stein. State Formation, Nation-Building, and Mass Politics in Europe: The Theory of Stein Rokkan. Edited by Peter Flora. Oxford: Oxford University Press, 1999. URL: <https://www.fst.vu.lt/users/zennor/download/1oto/RokkanConceptualMap.pdf>

Додаткові:

- Berger-Schmitt R., Noll H.-H. Conceptual Framework and Structure of a European System of Social Indicators // EuReporting Working Paper No. 9. - Mannheim, 2000. - 71 p.
- Comparative Research in the Social Sciences // Genov N. (ed.) / - Paris: ISSC; Sofia: REGLO, 2007/ - 320 p.
- Crawley H and Skleparis D (2018) Refugees, migrants, neither, both: Categorical fetishism and the politics of bounding in Europe's 'migration crisis'. Journal of Ethnic and Migration Studies 44(1): 48-64
- Genov, N. Competing Sociological Diagnoses of Contemporary Times: Potentials of the RISU Conceptual Framework // International Journal of Social Science Studies. - Vol. 4, No. 1; January 2016. - p.86-98.
- Genov, N. Does Europeanization Foster Constructive Individualization? // Comparative Sociology 16(2), 2017. - 183-212 p - URL: https://www.researchgate.net/publication/315930894_Does_Europeanization_Foster_Constructive_Individualization
- Goldthorpe, John H.. Current issues in comparative macrosociology: a debate on methodological issues // Comparative Social Research. - Volume 16, 1997. - P. 1-26. URL: https://www.suz.uzh.ch/dam/jcr:af3c39bf6-103e-4b45-b577-d36266d0b7ae/Text_5.pdf
- Handbook of Quality of Life in the Enlarged European Union // Ed.by Jens Alber, Tony Fahey and Chiara Saraceno. - Routledge, 2008.
- Inglehart, R., & Norris, P., (2012). "The Four Horsemen of the Apocalypse: Understanding Human Security // Scandinavian Political Studies. -Volume 35, Issue 1, pages 71-96, March 2012 - http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9477.2011.00281.x/full
- Inglehart R. Happiness is Different Things to Different People: Subjective Well-being in Global Perspective. URL: https://www.youtube.com/watch?v=YIacwqHFrY&list=PLUoldH9FA7B_mU1-LHirTdiI9K4AzI0
- McCormick J. Enlargement and the Meaning of Europe // The SAGE Handbook of European Studies/ Ed. By C.Rumford SAGE, 2009.
- New Europe: Growth to Limits // Ed. by S. Eliaeson, N. Georgieva. - Oxford: Bardwell Press, 2010.
- Ragin C. The Comparative Method: Moving beyond Qualitative and Quantitative Strategies. - The Regents of the University of California, 1987. - P. 34-52.
- Therborn G. European Modernity and Beyond The Trajectory of European Societies 1945-2000. - SAGE Publications, 1995 - 408 p.
- Tilly C. Means and Ends of Comparison in Macrosociology // Comparative Methodological Research. Methodological Issues in Comparative Science. 1997 - Vol. 16. Pp 27-42.
- Вулф Л. Винайдення Східної Європи: мапа цивілізації у свідомості епохи просвітництва / пер. з англ. С. Біленький, Т. Цимбал. - К.: Критика, 2009. - С. 47-81; 143-193. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Wolff_Larry/Vynaidennia_Skhidnoi_Yevropy.pdf
- Генов Н. Східна Європа як лабораторія соціальних наук // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2011, №2. - С.12-36.
- Головаха С., Горбачик А. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі: за результатами "Європейського соціального дослідження" 2005-2007- 2009-2011. - К.: Інститут соціології

10. Додаткові ресурси:

1. The European Social Survey (the ESS) <http://europeansocialsurvey.org/>
2. EuroBarometer http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm
3. European Values Study (EVS) <http://www.europeanvaluesstudy.eu>
4. Eurostat population structure and ageing, 2021.
5. Індекс людського розвитку ООН <http://hdr.undp.org/en/statistics/hdr/>
6. Індекс трансформації Бертельсмана <http://www.bti-project.org/index/>
7. База даних Світового банку: <https://data.worldbank.org/locations>
8. Індекс управління Світового Банку http://info.worldbank.org/governance/wgi/sc_country.asp
9. Better Life Index: methodology and Data. <http://www.oecdbetterlifeindex.org/>
10. EU social indicators <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=756>
11. Happy Planet Index www.happyplanetindex.org/
12. Вимірювання демократії http://www.democracybarometer.org/links_en.html
13. Індекс соціального прогресу www.socialprogress.org
<https://www.socialprogress.org/assets/downloads/resources/2019/2019-Social-Progress-Index-executive-summary-v2.0.pdf>
14. Індекс здоров'я <http://health-index.com.ua/about>
15. Українське суспільство: соціологічний моніторинг. Інститут Соціології НАН України
<http://i-soc.com.ua/institute/elibrary.php>
16. Офіційний Євроінтеграційний портал України-СЄ: <http://eu-ua.org/>
17. «Реалізація державної політики у сфері європейської інтеграції. Transition Book». -
Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату
Кабінету Міністрів України, 2019. - С.6-7. - <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/117/presentation-2019-8-2019/transition-book-final-stusuno.pdf>